

Till Kulturdepartementet
Diarienummer: Ku2026/00479

Remissyttrande över Ett investeringsprogram för kultur, SOU 2026:31

Inledning

Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund (SHR) har under hela sin 115-åriga historia arbetat med hemslöjd som både kultur och näring. Utöver att slöjd är ett viktigt konst- och kulturområde bidrar SHR, tillsammans med sina 90 medlemsföreningar, till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. Men slöjd ger dessutom både enskilda personer och samhället i stort välmående, hälsa, hållbarhet och viktig praktisk kunskap för krisberedskap samtidigt som det immateriella kulturarvet bevaras och utvecklas. Detta har sammantaget lett till ett ökat intresse för slöjd, samtidigt som den offentliga finansieringen av Hemslöjden kraftigt har minskat. En hållbar och långsiktig offentlig finansiering av Hemslöjden på statlig, regional och kommunal nivå är en grundförutsättning för att slöjden ska vara fortsatt tillgänglig och levande i hela landet.

En kompletterande finansiering är välkommen för att Hemslöjden ska kunna bidra med samhällseliga vinster och möta ett ökande intresse. SHR har därför med intresse tagit del av betänkandet, Ett investeringsprogram för kultur (SOU 2026:31), men kan nu konstatera att förslagen tyvärr endast i ringa omfattning kan bidra till ökad och breddad finansiering i mindre, ideella organisationer inom kulturområdet.

SHR är inte en av de utsedda remissinstanserna, men väljer ändå att lämna ett yttrande, eftersom förslagen kan ha stor påverkan och vara avgörande för våra och andra ideella organisationers förutsättningar och verksamhet.

SHR:s synpunkter gäller de förslag som påverkar riksförbundet, länsförbunden och de lokala hemslöjdsföreningarna. SHR:s yttrande följer betänkandets uppställning/ordning, men inleds med en sammanfattning av våra synpunkter.

Sammanfattande synpunkter på förslaget

SHR delar betänkandets, liksom Regeringsformens andra paragraf, grundläggande syn på kulturen som avgörande för välfärd och utveckling. En offentlig finansiering av kulturen är därmed en grundläggande förutsättning för att kunna uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Vi menar också, likt betänkandet, att konstens och kulturens ställning i samhället bör stärkas även inom t.ex. utbildningspolitiken.

Om finansieringen, utöver den offentliga, till kulturområdet kan öka är det förstås positivt. Men betänkandets förslag är inte ett stöd för långsiktighet och förutsägbarhet utan tycks vara koncentrerade till kortsiktig finansiering i projektform eller för särskilda investeringar.

I betänkandet tar man inte heller någon hänsyn till negativa fördelningseffekter. Mycket förvånande är också den ringa vikt som läggs vid de nationella kulturpolitiska målen då man skriver att "om obalans uppstår får det vara en uppgift för politiken att hantera detta".

Betänkandet tycks inte heller ta slutsatserna i Myndigheten för Kulturanalys (MYKA) rapport om privat och breddad finansiering (2024:2) i beaktande. I expertmyndighetens

rapport beskrivs en övertro på möjligheterna till privat och breddad finansiering och ett antal svårigheter, t ex att "kapacitetshöjande insatser krävs hos kulturorganisationerna". SHR och de flesta andra mindre ideella riksorganisationerna kämpar idag för att ha en ekonomi i balans och vi kan konstatera att de resurs och personalmässiga förutsättningar som krävs för att arbeta gentemot privata finansiärer och för ökade egenintäkter, inte finns. Värt att påpeka i detta sammanhang är att SHR:s verksamhet, precis som många andra ideella aktörer inom civilsamhället, redan idag till stor del bekostas genom privat finansiering via hushållens konsumtion (medlemsavgifter och kursavgifter) och enskilt ideellt engagemang.

Med hänvisning till detta är ett eventuellt matchningssystem inte aktuellt för mindre ideella riksorganisationer som SHR, än mindre för våra länsförbund och lokalföreningar. Ett införande av skattereduktion för gåvor till kultur kan däremot möjligen ge ett ekonomiskt tillskott. Troligen blir detta dock ganska ringa då administrativa insatser krävs även i detta fall.

SHR hade välkomnat ett stärkt stöd och större hänsynstagande vad gäller de kulturpolitiska målen samt förutsättningarna för det ideella engagemanget. SHR delar dock uppfattningen att det behövs ändringar av lagstiftningen och att kulturens värde lyfts fram tydligare på politisk nivå generellt, men vikten av "kulturens värde" och offentligt stöd hade kunnat markeras mycket starkare.

SHR kan inte heller se att betänkandets förslag leder till att kulturverksamheter ska kunna ta del av gåvor på likartade villkor. Vår slutsats är att betänkandets förslag framför allt gynnar stora givare och större mottagare i form av kulturverksamheter på medelstora och stora orter.

Effekter av, och risker med, betänkandets förslag bör utredas närmare och eventuella lagförslag kan inte träda i kraft redan 1 juli 2027.

Synpunkter på förslaget

7.1 Ta fram ett investeringsprogram för kultur

SHR avstyrker förslaget att det är regeringen som tar fram ett samlat investeringsprogram för kultur.

7.2.1 Kultur som ändamål för gåvor som kan ge skattereduktion

SHR tillstyrker förslaget att införa en skattereduktion för gåvor till kultur. Däremot är det tveksamt hur många organisationer som kommer att kunna ansöka om att bli godkända gåvomottagare i praktiken. Den ökade administration som krävs av en gåvomottagare, t.ex. redovisning av kontrolluppgifter, kan medföra att mindre föreningar inte kan ta emot skattereducerade gåvor. Kravet på auktoriserad revisor kan dessutom medföra att såväl riksorganisationer som länsförbund och lokalföreningar inte kan ta emot den här typen av gåvor, eftersom kostnaden för att anlita auktoriserade revisorer vida överstiger möjliga intäkter.

7.2.2 Gåvor till kulturverksamhet som bedrivs av det offentliga

SHR avstyrker, tveklöst, förslaget. Att frångå principen om att det endast är ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund som kan bli godkända gåvomottagare skulle kunna få stora konsekvenser. Om offentligt drivna kulturverksamheter skulle omfattas skulle det kunna lyftas krav om att även andra politikområden skulle få den möjligheten.

Skulle dessa kulturverksamheter omfattas skulle de dessutom tränga undan möjligheten för mindre organisationer att få gåvor. Behovet hos nämnda kulturverksamheter är förstås också stort, men offentligt drivna kulturverksamheter har större resurser, inte minst personalresurser, som kan arbeta mer aktivt med att attrahera givare än en liten organisation som kanske jobbar helt eller delvis ideellt eller med betydligt mindre basresurser.

7.2.3 Beloppsgränsen för fysiska personer

SHR tillstyrker förslaget.

7.2.4 Ikraftträdande

SHR ställer sig frågande till att förslaget kan träda i kraft redan den 1 juli 2027. Det är viktigt att hänsyn tas till synpunkter inkomna under remissperioden.

7.3 Skapa nya incitament genom matchning

De olika föreslagna matchningssystemen kommer troligen inte att kunna nyttjas av SHR och andra mindre ideella organisationer. Det förutsätter att de mottagande organisationer själva ansöker om bidrag, själva hittar givare, rapporterar i efterhand och så vidare. Erfarenheter från Spanien, som man hänvisar till i betänkandet, beskriver att mycket arbete krävs av enskilda organisationer. Om gåvobeloppet måste uppgå till minst 1 mkr så innebär det också ett nästan oöverstigligt hinder för mindre organisationer. Dessutom föreslår utredningen att det ska finnas krav om anställd personal vilket alla mindre organisationer, som t.ex. Hemslöjdens lokalföreningar, inte har.

Förutom de negativa erfarenheterna från Spanien, anser SHR att lärdomar måste dras av tidigare svenska och norska projekt. Det finns oro för att ett nytt svenskt system, åtminstone delvis, skulle utformas liknande ett bonussystem i Stockholm som avskaffades eftersom det gav negativa erfarenheter. Likadant med den s k gåvoförstärkningsförordningen i Norge, som avskaffades i slutet av 2021 eftersom förmågan att attrahera privat kapital styrde hur offentliga resurser fördelades och det fanns risk för geografisk snedfördelning.

Förslaget kring insamlingskampanjer och att det ska bygga på sittande regeringsprioriteringar riskerar en ryckighet och kortsiktighet. Det rimmar illa med att det är tänkt att vara satsningar av tydlig nationell betydelse och kan eventuellt också innebära en risk vad gäller principen om "armlängds avstånd".

SHR vill vidare peka på dels den omfördelning av beslutsmyndighet som förslagen till olika matchningssystem innebär dels det troliga ökade behovet av resurser och därmed ökade administrativa kostnader hos aktuella myndigheter samt eventuellt också departement.

Ett ökat offentligt stöd till kulturområdet är att föredra.

8 Konsekvensanalys

I avsnittet om administrativa kostnader (s. 160-161) står det ingenting om de ökade administrativa kostnader som kulturverksamheter kommer att behöva lägga för att t.ex. ansöka om att bli godkänd gåvomottagare hos Skatteverket eller den ökade redovisningsskyldigheten kopplat till givande.

SHR anser att angivna konsekvenser vad gäller administrativa kostnader hos olika myndigheter är alltför optimistiska och inte tillräckligt undersökta och vill dessutom varna för ett alltför snabbt införande av författningsförändringar. I sammanhanget kan vi erinra om en annan statlig satsning, som inte kommit vare sig Hemslöjden eller många andra ideella kulturorganisationer till del. Det s k Fritidskortet har inte kunnat nyttjas inte minst

eftersom det administrativa arbetet och kostnaderna för detta skulle ha varit alltför betungande för organisationerna. Också hos berörda myndighet har de administrativa kostnaderna varit anmärkningsvärt höga.

Myndigheten för Kulturanalys (MYKA) har i flera rapporter om allas möjlighet att delta i kulturlivet pekat på betydelsen av den grundläggande infrastrukturen för kultur. En större mångfald finansiärer kan ha positiva effekter, enligt MYKA. Men de identifierar också flera risker. Särskilt när det gäller ekonomiska incitament finns risken att dessa gynnar vissa delar av kulturlivet och missgynnar andra, vilket också kan få konsekvenser för utbudet, tillgängligheten och allas möjlighet att delta i kulturlivet. Incitament som exempelvis matchningssystem kan leda till snedfördelning, både när det gäller kulturella uttryck, geografiska och demografiska aspekter.

SHR anser därför att man i betänkandet alltför lättvindigt avfärdar de risker som erfarenheter från andra länder samt MYKA pekat på genom att inte närmare undersöka hur riskerna kan minimeras och hur de kulturpolitiska målen kan uppnås.

Stockholm 2026-09-25

Styrelsen för Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Lena Lundkvist, förbundsordförande, Nacka
Elisabeth Bjar, förste vice ordförande, Stockholm
Joanna Stridh, andre vice ordförande, Rättvik
AnnaSara Perslow, ledamot, Göteborg
Anny Liivamäe, ledamot, Nyköping
David Falk, ledamot, Stockholm
Elise Tullnär Nilsson, ledamot, Jokkmokk
Helena Åberg, ledamot, Stigtomta
Maria Eklind, ledamot, Vaggeryd
Anne-Marie Lindén, suppleant, Ängelholm
Carl-Johan Vahlén, suppleant, Stockholm
Lotta Ahlvar, suppleant, Stockholm

Om Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund (SHR)

SHR:s grundsyn är att tillvarata, utveckla och förnya slöjden som kultur och näring. SHR består av länsförbund (vissa har anställda hemslöjdskonsulenter) och ett 90-tal medlemsföreningar i hela landet, med drygt 14 000 enskilda medlemmar. Tillsammans bildar vi Hemslöjden! Föreningarna arrangerar aktiviteter som lockar ungefär 100 000 deltagare per år och den ideella insatsen motsvarar så många som ungefär 80-90 helårstjänster. SHR är därmed en viktig aktör för att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att ”främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor” samt ”främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas”. 2024 utsågs SHR till ackrediterad NGO vilket ger SHR en viktig, rådgivande roll inom Unesco och det nationella och internationella arbetet med det immateriella kulturarvet.